

societies and summer community, more important, in my opinion, is its components, as well as correlations between elements. After analyzing the views of scientists on forensic component characteristics, the author highlight the elements: the subject of a criminal assault; the situation of the offense; method of committing a crime; the interaction of the offender with the situation at the scene of the crime; data describing the identity of the victim; data describing the offender. It is noted that when considering methods of investigating thefts committed in the territory of horticultural societies and summer community values with all of the above elements of criminological characteristics. Their importance lies in the fact that in a limitation of initial information, they can trace the connections between the different circumstances of the crime and to put forward reasonable mechanism versions of crime, persons who committed it, choose the best line of investigation, search of criminals, stolen property and other circumstances of the criminal proceedings.

In forensic characterization of thefts committed in the territory of horticultural societies and summer community, the primary element to consider is considered the subject of a criminal assault. He has a diverse and closely linked to the situation of theft, such as time and circumstances in which the offense occurs. Analyzing this data can be defined system means the crime and the effects of one or other of them as traces of the crime and to make certain assumptions about the offender. On the basis of the findings of a study of statistics and collating criminal proceedings against theft areas of horticultural societies and summer community highlights the main features that are aimed criminal acts: green areas (nursery trees, bushes), flowers; agricultural products, fruits and vegetables; clothing, household items, money, audio and video; food and drinks; agricultural implements, tools; building materials; ferrous metal; products of non-ferrous metal.

The subject of a criminal assault perpetrated in the territory, which is the content of the crime situation, as part of criminological characteristics. Found that territory horticultural societies and summer community should be considered: garden land, intended for individual or collective gardening acquire ownership of a citizen; buildings located in this area, including a house; property shared cooperative members, designed to ensure their needs within its territory for passage, travel, water, sewage, electricity, gas, heating, security, recreation and other uses. The theft affects the quality of facilities; degree of equipment protection devices and territory protection of country houses; the proximity of the location of settlements.

Keywords: *criminological characteristics, gardening societies and suburban cooperatives, subject assault, crime situation.*

Надійшла до редакції 23.03.2015

Сорока І. В.

здобувач

(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 343.98

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СЛІДЧОГО ОГЛЯДУ ЗА ФАКТАМИ КРАДІЖОК МАЙНА ГРОМАДЯН, УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ

Проаналізовано огляд місця події, який є найбільш важливою слідчою дією при розслідуванні крадіжок майна громадян, учинених неповнолітніми. Наголошено, що, проводячи слідчу дію, слідчому необхідно визначити межі місцевості чи приміщення, котрі підлягають огляду. Наведено приблизний перелік обставин, що можуть вказувати на причетність до крадіжки неповнолітніх, а також тих, що підлягають з'ясуванню.

Ключові слова: *огляд, місце події, неповнолітні, крадіжка.*

Постановка проблеми. Серед слідчих дій однією з основних є огляд місця події, який вважається невідкладною, незамінною жодною іншою дією.

Згідно зі статистичними даними МВС України, крадіжки є найбільш поширеними злочинами, вчинюваними в нашій державі, тенденція яких йде до збільшення. Так, у 2010 році було зареєстровано 110493 факти вчинення злочинів розглядуваної категорії, у 2011 р. – 175582, 2012 р. – 254755, 2013 р. – 277598, у 2014 р. – 241050.

Не менше занепокоєння викликають кількісні показники, що ілюструють вчинені неповнолітніми злочини у нашій державі. Так, у 2008 році зазначена категорія осіб вчинила 15707 злочинів, у 2010 р. – 15354, у 2011 р. – 17342, у 2012 р. – 17846, у 2013 р. – 14238.

Наведені нами відомості дають підстави стверджувати про системність у збільшенні кількості вчинених розглядуваною категорією осіб злочинів, у тому числі крадіжок майна громадян. У той же час кількісні показники вчинення злочинів зазначеної категорії не можуть не викликати стурбованості правоохоронних органів нашої держави, оскільки відомо, що сьогоднішні неповнолітні злочинці, у разі невжиття дієвих заходів протидії, завтра стануть на шлях вчинення більш тяжких суспільно небезпечних діянь.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Загальним аспектам проведення слідчого огляду приділяли увагу такі вчені-криміналісти: В.П. Бахін, Р.С. Белкін, В.Д. Берназ, А.Ф. Волобуєв, В.Г. Гончаренко, В.А. Журавель, А.В. Іщенко, В.О. Коновалова, В.С. Кузмичов, Н.І. Клименко, Є.Д. Лук'янчиков, Г.А. Матусовський, М.В. Салтевський, М.Я. Сегай, В.В. Тіщенко, І.Я. Фридман, К.О. Чаплинський, В.Ю. Шепітько, М.П. Яблоков та інші.

У той же час проведенню розглядуваної слідчої дії за такими суспільно небезпечними діяннями, як крадіжки майна громадян, вчинені неповнолітніми, з боку науковців, належної уваги приділено не було.

Тож вважаємо за необхідне розглянути її особливості.

Метою даної статті є висвітлення особливостей проведення огляду за фактами вчинення неповнолітніми крадіжок майна громадян.

Виклад основного матеріалу. Серед слідчих дій, що проводяться при розслідуванні крадіжок, у тому числі вчинених неповнолітніми, однією з найбільш інформативних є огляд місця події. В ході проведення огляду виявляються сліди, особливості механізму злочину, участь у його вчиненні неповнолітніх.

Мета огляду – виявлення на місці події доказів та іншої криміналістично вагової інформації про подію, яка сприятиме швидше розібратись у криміналістичній характеристиці вчиненого діяння, висунути слідчі версії та визначити основні напрямки розслідування, забезпечити можливість дій по «гарячих слідах» з розшуку злочинця, викраденого майна, припинення подальшої злочинної діяльності та ін. [1, с. 147].

Серед основних задач огляду місця події варто назвати такі:

– відтворення слідчим картини крадіжки з метою висування версій;

- виявлення та вилучення слідів злочинця, знарядь злочину та інших предметів і слідів, які можуть мати значення як речові докази;
- вивчення та повне відображення у протоколі огляду місця події усієї обстановки;
- виявлення безпосередніх причин та умов, що сприяли вчиненню крадіжки неповнолітніми.

Ще до виїзду на місце події слідчий має вжити заходів з його охорони, щоб звести до мінімуму можливість знищення чи псування слідів.

Як зазначає К.О. Чаплинський, між отриманням вихідної інформації про вчинення злочину і початком проведення слідчого огляду (прибуття слідчо-оперативної групи) повинен проходити мінімальний проміжок часу (зокрема, оптимальний проміжок часу не повинен перевищувати 15 хвилин) [2, с. 16]. Ми погоджуємося з висловленою К.О. Чаплинським думкою, оскільки чим більше часу проходить з моменту вчинення злочину до проведення огляду місця події, тим менша кількість суспільно небезпечних діянь, у тому числі розглядуваної категорії, розкривається.

Загальним завданням огляду місця події є виявлення фактичних даних, за якими можна встановити механізм злочину у всіх деталях, тобто відповісти на питання про те, що сталося на цьому місці [3, с. 279].

На причетність до вчинення крадіжки неповнолітніх може вказувати таке:

- відсутність спланованості та цілеспрямованості у діях;
- невеликі розміри слідів рук та ніг, низу взуття;
- використання для проникнення у приміщення невеликих отворів;
- виконані на стінах, підлогах надписи, у тому числі з використанням ненормативної лексики;
- сліди зубів на солодощах;
- викрадення невеликих за розміром та вагою предметів;
- викрадення менш коштовних, але більш яскравих предметів;
- особисті речі відповідного розміру.

Наведений нами перелік варто назвати лише орієнтовним. Так, зазначені аспекти мають обов'язково враховуватися слідчим при проведенні огляду місця події. Відсутність, на перший погляд, логіки у діях злочинця, може бути пояснено причетністю до вчиненого неповнолітнього з його незначним життєвим, здебільшого злочинним, досвідом.

Під час огляду місця події потрібно з'ясувати:

- як злочинець потрапив на місце події та залишив його;
- які відомості вказують на причетність до вчиненого неповнолітніх;
- які знаряддя чи інструменти використовував;
- який час був на місці крадіжки;
- крадіжка була вчинена самотійно чи групою осіб;
- які відомості, що характеризують особу злочинця, виявлені та ін.

Проводячи огляд, слідчий має з'ясувати місце та спосіб проникнення, наприклад до певного приміщення. Ними переважно виступають квартирки, вікна невеликих розмірів, що характеризують можливість проникнення через

невеликий отвір особи з відповідними фізичними даними – неповнолітнього. Кількість часу, який перебував неповнолітній, які знаряддя використовував, наявність співучасників може характеризуватися кількістю, місцем розташування, видами слідів, поверхнями, на яких вони збереглися. Так, різне за типом, розміром взуття, може характеризувати участь у вчиненні крадіжки декількох осіб. У свою чергу, сліди рук необхідно шукати, керуючись припущеннями про дії неповнолітнього на місці злочину. Предметами, на яких можуть зберігатися сліди рук неповнолітнього, є запираючі пристрої, рами та скло кватирок та вікон, через які здійснено проникнення до приміщень, підвіконня, касові апарати, поверхні упаковок, у тому числі продуктів харчування, пляшки з напоями.

У свою чергу, пошуки слідів необхідно здійснювати з урахуванням предмета злочинного посягання. Так, переважно предметами розглядуваних злочинів виступають:

- гроші;
- продукти для особистого вживання;
- предмети молодіжної моди;
- об'єкти колекціонування та інше.

Таким чином, три компоненти, такі як обстановка, спосіб та предмет злочинного посягання, виступають необхідними чинниками у формуванні інформації про злочинну подію. Аналізуючи їх, слідчий висуне обґрунтовані припущення про механізм вчинення злочину та його складові, важливі для процесу розслідування та збору криміналістично вагової інформації. На нашу думку, зазначені складові слідчому необхідно розглядати комплексно, тобто у сукупності.

У разі виявлення неповнолітнього злочинця до моменту проведення огляду слідчий спрямовує свої зусилля на виявлення об'єктивних даних, що викривають чи спростовують його причетність до вчиненого суспільно небезпечного діяння. Зазначене може сприяти утворенню більш повної картини злочину та прийняттю рішень в організації та плануванні розслідування, висуванні обґрунтованих версій про причетність до крадіжки осіб відповідної вікової категорії. До проведення оглядів місця події можуть, на розсуд слідчого, залучатися потерпілі, затриманий неповнолітній.

Варто наголосити на тому, що типовими недоліками проведення огляду місця події є такі: неповний опис обстановки місця події (70,3 % випадків); фото-, відеозйомка не проводилася (23,7 %); відсутня послідовність в описі обстановки події (15,1 %); відсутні вимірювання (13,9 %); неповно і неточно описані виявлені на місці проведення огляду сліди (12,8 %); виявлені та зазначені у протоколі огляду місця події відбитки пальців рук, слідів взуття не вилучені (2,9 %); плани та схеми огляду місця події відсутні (1,7 %); відсутні фототаблиці у випадках застосування фотозйомки (0,5 %) [4, с. 19].

Серед помилок також є необґрунтоване зменшення обсягу, площі та кількості об'єктів дослідження. У результаті цього залишаються невиявленими, недослідженими певні джерела інформації. У ході пошуку інформації де-

які з джерел залишаються пропущеними внаслідок неуважності, використання неефективних прийомів та засобів. Наприклад, при використанні прийому вибіркового огляду місця події деякі зі слідів можуть залишитися невиявленими, що не дозволяє встановити всі обставини, котрі підлягають доказуванню [5, с. 7].

Уникнути недоліків проведення огляду місця події можна шляхом всебічного його дослідження. Необхідно, на думку М.В. Салтевського, провести повне дослідження місця події, оцінити кожен факт окремо і всю їх сукупність, зважити інформацію із процесуальних джерел і тільки після цього моделювати подію, що сталася, встановити її кримінально-правову сутність, тобто був це злочин чи інша подія [6, с. 339].

Успіх огляду місця події здебільшого залежить від того, наскільки широко та вміло слідчий застосовує науково-технічні засоби і методи, спеціальну апаратуру та прилади, що сприяють в ході обшуку виявити та закріпити невидимі та слабо видимі сліди. Мінімум науково-технічних засобів для огляду місця події є у валізі слідчого. До переліку найбільш розповсюджених криміналістичних засобів, використовуваних у ході огляду, належать: пошукові та аналітичні прилади й інструменти (щуп, трал, бур, магнітний шукач-підйомник, металошукач, ультрафіолетовий освітлювач, електронно-оптичний перетворювач та ін.) [7, с. 21].

Не менше значення в одержанні вагомої інформації мають дії осіб, які володіють спеціальними знаннями. Спеціальні знання – це професійні знання, якими володіють відповідні спеціалісти, а особи, котрі проводять дізнання, слідчі, судді, – не повною мірою [8, с. 110]. Незважаючи на те, що слідчий також володіє певною кількістю знань щодо здійснення фото-, відеофіксації, вилучення слідів рук та ніг людини та інших дій, однак треба надати перевагу знанням спеціаліста, котрий неодмінно якісніше та результативніше їх використовує. Ці особи, викликані слідчим, зобов'язані брати участь у провадженні огляду та, використовуючи свої спеціальні пізнання та навички, сприяти слідчому у виявленні, закріпленні (фіксації) та вилученні доказів, звертати його увагу на обставини, пов'язані з виявленням, закріпленням та вилученням доказів, давати пояснення з приводу здійснюваних ним дій [9, с. 350]. Перелік спеціалістів за напрямками діяльності має визначатися слідчим у кожному конкретному випадку, з урахуванням потреб збору доказової інформації на місці проведення огляду. У той же час варто згадати такого спеціаліста, як технік-криміналіст, який входить до складу слідчо-оперативної групи та спроможний надати слідчому допомогу у виявленні, фіксації, упаковуванні та вилученні слідів на місці проведення оглядів за фактами крадіжок, вчинених неповнолітніми.

Результати огляду місця події фіксуються шляхом ретельного складання протоколу огляду, фотографування, складання планів, схем, фототаблиць, здійснення відеозапису.

Висновки. Проведене нами дослідження дозволяє дійти певних висновків. Так, огляд місця події є найбільш важливою в отриманні доказової інфо-

рмації слідчою дією, що проводиться за фактами вчинення неповнолітніми крадіжок чужого майна.

Крадіжки неповнолітні вчинюють переважно без попередньої підготовки. Це визначає відсутність заходів маскуванню злочинних дій розглядуваною категорією осіб. Після вчинення злочину неповнолітні намагаються якомога швидше залишити місце крадіжки. У результаті цього утворювані сліди залишаються у значній кількості без ушкоджень та придатні для подальших досліджень.

Проводячи огляд місця події слідчий має комплексно розглядати та аналізувати спосіб, обстановку та виявлені сліди для висування версій про місце знаходження ще не виявлених слідів, особу неповнолітнього злочинця тощо.

З метою покращення дій слідчого мають застосовуватися науково-технічні засоби та спеціальні знання відповідних фахівців. Серед спеціалістів основного значення набувають техніки-криміналісти, які своїми знаннями підвищують рівень виявлення та вилучення слідчим слідів за місцем проведення огляду.

Напрямами наших подальших досліджень за фактами розслідування крадіжок майна, вчинених неповнолітніми, буде розгляд організаційно-тактичних особливостей проведення інших слідчих (розшукових) дій.

Бібліографічні посилання

1. Гаврилин Ю. В. Криміналістика в поняттях и терминах : учеб. пособие / Гаврилин Ю. В., Головин А. Ю., Тишутина И. В. ; под ред. А. Ю. Головина. – М., 2006.
2. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монографія / Чаплинський К. О. – Дніпропетровськ, 2006.
3. Криміналістика : підручник / В. Д. Берназ, В. В. Бірюков, А. Ф. Волобуєв ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва. – Х., 2011.
4. Соколов А. Б. Расследование краж имущества граждан, совершаемых группами несовершеннолетних : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. юрид. наук / А.Б. Соколов. – М., 1998.
5. Карагодин В.Н. Криміналістические проблемы обнаружения и устранения следственных ошибок : учебно-практ. пособие / Карагодин В.Н., Морозова Е.В. – Екатеринбург, 2003.
6. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підручник / Салтевський М. В. – К., 2005.
7. Следственная тактика : учебное пособие по курсу «Основы криминалистики» под общ. ред. Пантелеева И. Ф. – М., 2003.
8. Лукьянчиков Е. Д. Тактические приемы реализации информации, полученной в результате осуществления оперативно-розыскных мероприятий / Лукьянчиков Е. Д. // Актуальные вопросы получения, оценки и использования информации в оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел : межвуз. сб. науч. трудов. – К., 1986.
9. Криміналістика : учебник / под ред. И. Ф. Пантелеева, Н. А. Селиванова. – М., 1988.

Сорока И. В. Проблемные вопросы следственного осмотра по фактам краж имущества, совершенных несовершеннолетними. Проанализирован осмотр места происшествия, который является одним из важных следственных действий, проводящихся при расследовании краж имущества граждан, совершенных несовершеннолетними. Приступая к осмотру следователю необходимо определить границы местности или помещения, подлежащие осмотру. Приведен приблизительный перечень обстоятельств, которые могут указывать на причастность к краже несовершеннолетних, а также подлежащих выяснению.

Ключевые слова: *осмотр, место происшествия, несовершеннолетние, кража.*

Soroka I. V. Problematic issues of investigative examination of the facts of property thefts, committed by minors. The article deals with to examination of the scene , which is one of the most important investigative actions conducted during the investigation of theft of property of citizens committed by juveniles . Theft are the most common crimes committed by minors. Statistics indicate that not only the number of burglaries committed , but also involved in them minors. Thus, these data reveal the systemic nature of increasing the number of thefts committed by juveniles .

Indicated that the investigative actions under consideration paid attention to a significant amount of forensic scientists . At the same time carrying out investigative survey on citizens' property thefts committed by juveniles , from scientists , adequate attention was not paid .

Getting inspection investigator should determine the boundaries of the area or premises to be inspected . Do victims, witnesses sets made in the situation , since the establishment of the theft, changes.

This article provides an indicative list of circumstances that may indicate involvement in the theft of minors, as well as to be clarified , among which is the place and method of penetration, for example, in a certain room.

Specifies that components such as the setting, mode and the object of a criminal assault is a necessary factor in the formation of information about a minor involvement in the crime .

In order to avoid errors, we recommend a comprehensive approach to exploring the place where the category of persons considered theft .

Indicated that to improve the inspection should be minimized checkout attract specialists corresponding profile victims detained minors.

Keywords: *inspection, scene, minors, theft.*

Надійшла до редакції 24.01.2015

Федотенко А. В.

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.98

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОПЕРАТИВНО-ТЕХНІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЩОДО ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

*Мета і засіб будь-якої ефективної від-
повіді на загрозу організованої злочиннос-
ті – інформація.*

Д. Герберт, Х. Тритт

Надано власне бачення сучасного стану формування правової бази використання можливостей ОТП у протидії організованій злочинності у межах оперативно-розшукового та кримінального провадження відповідно до змін чинного законодавства у 2014–2015 рр. та визначено напрямки удосконалення правового регулювання цієї діяльності.

Ключові слова: *оперативно-розшукова діяльність, оперативно-технічні засоби, оперативно-розшукові заходи, негласні слідчі (розшукові) дії, оперативно-технічні заходи, правова база, злочинне середовище.*